

Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora
Info@forskningsetikk.no

Tromsø, 30.11.2020

Høringsvar Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora

Vi viser til brev av 21.09.2020 om innspill til revidert versjon av "Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora" utarbeidet av Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH).

Nasjonalt senter for e-helseforskning mener de reviderte retningslinjene representerer et viktig verktøy for å sikre etisk forsvarlig forskning. Vi synes også skillet mellom etikk og juss kommer tydeligere fram i de reviderte retningslinjene.

Vi har i vår høringsuttalelse lagt vekt på at NESH ønsker innspill på samtlige retningslinjer. Vår høringsuttalelse følger den inndelingen som er skissert i høringsbrevet.

Tittel

Vi mener den nye tittelen fungerer godt.

Grunnleggende forskningsetiske prinsipper

Forskningens normer og verdier

Side 4:

I teksten (tredje avsnitt) samt fotnote 2 så brukes uttrykket "vitenskapens ethos". Dette uttrykket er en blanding av norsk og gresk (engelsk). I norsk språk skrives ordet "etos". NESH bør her vurdere å benytte "vitenskapens etos", eventuelt "ethos of science" / "scientific ethos" siden det her vises til Mertons artikkel fra 1942.

Ansvar for forskningsetikken

Side 5:

I første avsnitt står det:

"Forskere og forskningsinstitusjoner har et særskilt ansvar, men også studenter, stipendiater og andre forskningsaktører skal ha kjennskap til forskningsetikk."

Vi mener her at stipendiater har et ekstra ansvar ut over det som kan forventes av studenter flest. I Norge er stipendiater også klassifiserte som ansatte med de forpliktelser som dette medfører.

Senere i retningslinjene snakker man kun om "forskere og studenter" (f.eks. side 10, første avsnitt). Betyr dette at man skiller mellom forskere og stipendiater?

I siste setning på side 5 heter det: "*Forskningsetikken gjelder i alle sammenhenger hvor forskere opptrer som forsker.*" Vi foreslår å endre denne setningen til:
"*Forskningsetikken gjelder i alle sammenhenger hvor forskere med doktorgrad, stipendiater eller studenter opptrer som forskere.*"

I denne delen av retningslinjene vises det også til Belmont-rapporten (fotnote 3, side 5). Her kan man gjerne ha med en lenke siden dette gjøres for andre fotnoter:

https://videocast.nih.gov/pdf/ohrp_belmont_report.pdf

https://www.hhs.gov/ohrp/sites/default/files/the-belmont-report-508c_FINAL.pdf

I første avsnitt på side 6 vises det til "appendiks": «*Slike utvalg skal behandle saker om mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer (jf. Appendiks).*» Da appendiks ikke er en del av høringen er det vanskelig å vurdere sammenhengen mellom denne og retningslinjene.

A) Forskerfelleskapet

3. Medforfatterskap

Når det gjelder medforfatterskap, så refererer NESH til Vancouver-anbefalingene. Vi mener det bør inkluderes et par presiseringer. I siste versjon av Vancouver-anbefalingene så heter det:

"All those designated as authors should meet all four criteria for authorship, and all who meet the four criteria should be identified as authors."

Dette er et viktig punkt som angir at i tillegg til at de fire kriteriene må være oppfylt, må også alle som oppfyller kriteriene inkluderes som medforfattere.

Et annet argument fra Vancouver-anbefalingene som kunne vært tydeligere i beskrivelsen om medforfatterskap er:

"The criteria are not intended for use as a means to disqualify colleagues from authorship who otherwise meet authorship criteria by denying them the opportunity to meet criterion #s 2 or 3. Therefore, all individuals who meet the first criterion should have the opportunity to participate in the review, drafting, and final approval of the manuscript."

Dette kriteriet var ikke med i de opprinnelige Vancouver-anbefalingene. Men det er viktig å få fram at dersom man har vært med på punkt 1 så skal man gis mulighet til å delta i de resterende punktene. Det er viktig at dette presiseres, ikke minst siden det nå er med i Vancouver-anbefalingene.

4. Vitenskapelig publisering

Avsnitt 2: Uttrykket "foregir" bør vurderes erstattet med et mer vanlig uttrykk, f.eks. "utgir seg for", "gir seg ut for".

I fotnote 9 henvises det til NSDs liste over godkjente publiseringskanaler eller Directory of Open Access Journals (DOAJ). Det bør presiseres at man bør sjekke mer enn én kilde til informasjon om tidsskrifter og utgivere. I en artikkel av Bohannon ble det for eksempel avdekket at for DOAJ-utgivere som fullførte «review» av en artikkel basert på oppdiktete data, så aksepterte 45% den falske artikkelen (Bohannon J. *Who's afraid of peer review?* Science. 2013). Norske forskere bør derfor sammenholde flere lister og ikke kun lene seg på DOAJ.

9. Deling av forskningsdata

I fotnote 11, side 15, så refereres det til:
Forskningsrådet (2020). *Policy for åpen forskning*.

Den korrekte betegnelsen bør være i tråd med originalen, som ble publisert i november 2019:
Forskningsrådet (2019). *Forskningsrådets policy for åpen forskning: Gjeldende fra 2020*.

I nest siste setning i denne delen står det:

"Det kan være slik at vilkårene for samtykke er uklare eller at vilkårene i samtykket faktisk blokkerer for videre deling av konfidensiell informasjon (jf. 23. Anonymisering og bakveisidentifisering)."
Henvisningen viser til en ikke-eksisterende retningslinje. Vi antar at det korrekte her skal være "(jf. 20. Anonymisering)"

I fotnote 12, side 15, refereres det til:
NESH (2019). *Veileder for internettforskning*.

Den korrekte betegnelsen bør være i tråd med originalen, publisert september 2018:
NESH (2018). *Forskningsetisk veileder for internettforskning*.

10. Veilederforholdet

Studenter/stipendiater skal, med mindre det finnes vektige motargumenter, være førsteforfatter på alle publikasjoner som er basert på deres arbeide.

B) Forskningsdeltakerne

17. Unntak fra krav om samtykke

Henvisningen i første setning er til feil retningslinje. Det korrekte er "Samtykke til å delta i forskning er hovedregelen i forskningsetisk forstand (jf. 14. Samtykke ...)"

I fotnote 15 refereres det til:

For en utdyping, se NESH (2019). *Forskningsetisk veileder for internettforskning*.

Her benyttes korrekt tittel i motsetning til fotnote 12 (se kommentar under 9.Deling av forskningsdata). Men som for fotnote 12 så er publiseringsår feil. Dette bør endres til: NESH (2018). *Forskningsetisk veileder for internettforskning*.

19. Konfidensialitet og taushetsplikt

I fotnote 16 refereres det til:

Lov om behandling av personopplysninger, § 9.

Her er det med en link. Denne peker imidlertid på:

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-56-ls-20172018/id2594627/>

og ikke selve loven/paragrafen:

<https://lovdata.no/lov/2018-06-15-38/§9>

20. Anonymisering

Henvisningen i andre avsnitt på side 25 er feil. Riktig nr. er "9", ikke "5", slik det står i teksten:

"Åpen tilgang til forskningsdata er et forskningspolitisk mål, og idealet er at tilgangen skal være «så åpen som mulig, så lukket som nødvendig» (jf. 5. Deling av forskningsdata)."

21. Meldeplikt

Etttersom det i fotnote 16 er lagt inn en link, bør det også gjøres i fotnote 17 side 25 (Straffeloven § 196.):

<https://lovdata.no/lov/2005-05-20-28/§196>

Det samme gjelder for fotnote 18 hvor linken kan være:

<https://lovdata.no/lov/1992-07-17-100/§6-4>

23. Lagring av forskningsmateriale

I fotnote 19, side 26, refereres det til:

For en utdyping, se NESH (2019). *Forskningsetisk veileder for internettforskning*.

Her benyttes korrekt tittel, men feil publiseringsår (se kommentar under 9.Deling av forskningsdata).

28. Menneskers ettermæle

Fotnote 20 framstår uryddig:

Nasjonalt utvalg for vurdering av forskning på menneskelige levninger (2013). *Etiske retningslinjer for forskning på menneskelige levninger*; (2018). *Veileder ved funn av menneskelig levninger*.

Er det kun denne rapporten fotnoten viser til:

Nasjonalt utvalg for vurdering av forskning på menneskelige levninger (2018). *Forskningsetisk veileder for forskning på menneskelige levninger*.

C) Grupper og institusjoner

31. Kulturelle og sosiale grupper

Henvisningen i første avsnitt, andre setning, viser til feil nummer – korrekt nummer er "40" – ikke "39":

"Forskere bør ha dialog med anerkjente representanter, eventuelt også lokale myndigheter og lokalbefolkning der hvor det er relevant (jf. 39. Brukermedvirkning)."

32. Kulturhistoriske kilder

Kommentar til fotnote 21: se vår kommentar til fotnote 20 under 28. Menneskers ettermæle.

I fotnote 22 så refereres det til:

International Council of Museums (2013). *Code of Ethics for Museums*.

Her bør det refereres til siste versjon, publisert juni 2017:

International Council of Museums (2017). *ICOM Code of Ethics for Museums*.

D) Organisering og finansiering

40. Brukermedvirkning

I fotnote 22 refereres det til:

Jf. *Nasjonal veileder for brukermedvirkning i helseforskning i spesialisthelsetjenesten*.

Korrekt tittel for dette dokumentet er:

Veileder for brukermedvirkning i helseforskning i spesialisthelsetjenesten

(<https://www.helse-sorost.no/Documents/Forskning/Forskningsmidler/Maler/Utkast%20-%20veileder%20-%20endelig%20mai18.pdf> (mai 2018))

45. Formidling som samfunnsansvar

I fotnote 28 refereres det til:

Ragnvald Kalleberg mfl. (1999). *En ny formidlingspolitikk*. UiO.

Kalleberg selv refererer i en av sine artikler til:

University of Oslo (=UiO 1999): En ny formidlingspolitikk. Innstilling fra en utredningsgruppe oppnevnt av Universitetsdirektøren. Oslo, June 1999.

Er dette samme referanse? Denne er vanskelig å få tak i på ordinært vis og vi oppfordrer NESH til å referere til kilder det er enklere å få tak i.

48. Formidling og saklighet

I fotnote 30 på side 42 så refereres det til kapittel vii i Næss sin bok:
Arne Næss (1961). *En del elementære logiske emner*. Kap. vii.

Det finnes ikke et kap. vii i utgaven fra 1961 (10. utgave). Vi går ut fra det det her siktes til:
"VI. SAKLIG OG EFFEKTIV MENINGSUTVEKSLING"

I 1975-utgaven (11. utgave) er dette kapittel vii, men da med en forkortet tittel:
"VII. SAKLIG MENINGSUTVEKSLING"

Med vennlig hilsen

Stein Olav Skrøvseth
Senterleder
Nasjonalt senter for e-helseforskning